

שתאן בבת אחת ידי חירות יצא וכו', והן דברי הרמב"ם, אלא דבפירוש רש"י והרשב"ם פירשו דהא דאמר רבא ידי חירות לא יצא, היינו דאין זו מצוה שלימה, דאין חשיבות אלא ביין מזוג, וכן הוא להדיא בר"ן שלא קיים מצוה מן המובחר, ובסיפא גבי שתאן בבת אחת פירשו ברשב"ם ובתוס' דהא דקאמר ידי יין יצא ר"ל דיצא בהם שמחת יום טוב, אבל מצות ארבעה כוסות לא קיים דאינן נחשבין אלא כאחד, וזה גיטא לפי גירסתם דגרסי בסיפא ידי יין יצא, אבל לפי גירסת הר"ף והרמב"ם דגרסי ידי חירות יצא א"כ מידי כאן מדין המצוה של ארבעה כוסות ולא מדין שמחת יו"ט, ולפי זה צריך ביאור עיקר הך מלתא דיצא ידי חירות ולא יצא ידי ארבעה כוסות, איזה שני דברים יש בזה ואם לא קיים עיקר המצוה של ד' כוסות מאי יצא ידי חירות דנקט איזה קיום יש בזה, ובשלמא ברישא דיצא ידי ארבעה כוסות ולא יצא ידי חירות אפשר לפרושי כפירוש רש"י דקיים עיקר המצוה של ד' כוסות, אבל לא קיים אותה מן המובחר דמצותה בשתייה דרך חירות ולא ביין חי, אבל להיפוך שיצא ידי חירות ולא יצא ידי ד' כוסות, צ"ע איזה קיום יש בהשתיה דרך חירות מלבד המצוה של ד' כוסות וצ"ע בזה.

והנראה לומר בביאור הדבר דבאמת תרי מילי יש במצוה דארבעה כוסות. דהנה בתוס' ריש פרק ערכי פסחים על הא דתנן לא יפחתו לו מארבעה כוסות כתבו וז"ל: מתוך הלשון משמע קצת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסברא הוא דמ"ש ארבעה כוסות מקידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם וכו' עכ"ל. וכבר שמעתי מאמור"ר הגאון ז"ל שתמה על דברי התוס' אלו דמה ענין ארבעה כוסות לקידוש של כל השנה, דהתם המצוה היא הברכה והו' עיקר הקידוש ובוזה הוה דינא דשמע כעונה, אבל בד' כוסות עיקר המצוה היא השתייה של הד' כוסות ומאי שייך להוציא בזה, והוכיח מזה דס"ל להתוס' דגם בד' כוסות אין עיקר המצוה בנתיית הכוסות רק בהברכות שעל הכוסות, והו' ממש דוגמת קידוש דכל השנה וכל הכוסות של ברכה, עכ"ל.

וכן הוא מוכח מדברי הגר"א א"ח סי' רע"א סי"ד על הא דאיתא בשו"ע פלוגתא של הראש והתוס' בכוס של קידוש אם שתיית שניים מצטרפת למלא לוגמיו ומביא הגר"א מקור לשיטת הראש דאין שתיית שנים מצטרפת מזה דאמרינן פסחים דף ק"ח ע"ב והוא דאשתי רובא דכסא אע"ג דבני ביתו שתו השאר וי"א

דלקידוש יין לבן פסול, ואם כן קשה איך יהיה יין לבן כשר לארבע כוסות שהרי קידוש כוס אחד מארבע כוסות, ויש לומר דהא דין לבן כשר היינו לג' כוסות חוץ מכוס קידוש דקיימא במילתא וצריך לו יין אדום, ושפיר יש לחלק בין כוס קידוש ובין ארבע כוסות, דארבע כוסות תקנו לשתות דרך חירות וסגי בלבן אע"ג דלא הוי אדום דאין אדום דרך חירות יותר, אבל כוס קידוש בעינן יין הראוי לנסך על גבי המזבח וצריך אדום.

אבל הרמב"ן פירש דהלכה כר' יהודה דבעינן אדום וכדמוכח סרק המוכר פירות, והא דאמר בירושל' (פסחים פ"י הל' א') מצוה לצאת בין אדום אפילו בדיעבד נמי קאמר, דליכא למימר לכתחילה דוקא דמהיכא תיתי דאי בעינן קרא כדכתיב אפילו בדיעבד נמי לא ואי לא בעינן קרא כדכתיב אפילו לכתחילה נמי יהיה כשר כך הם דברי הרמב"ן ז"ל. ודחוק דפסק כיהודאי במקום רבים, ומה שהקשה מהא דאמר בירושלמי מצוה לצאת בין אדום על כרחך אפילו בדיעבד נמי אמר דמהיכא תיתי לן לחלק, דודאי שפיר יש לחלק דקרא לא איירי בקידוש כלל אלא מן הכתוב אל תרא יין כי יתאדם מוכח דין אדום משובח ואמרינן למצוה בעינן אדום ולא בדיעבד, ורשב"ם פירש הך בעיא דהמוכר פירות לענין נסכים איירי, ואין הסוגיא מוכח כך דכולה איירי בקידוש ולא בנסכים. אבל רב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא דהמוכר פירות כלל וכן הרמב"ם לא הביא דין זה של יין אדום לענין קידוש, לכך נראה לי דהכי פירשו דרבא לא השיב לו רק דרך בדיחותא שהשואל היה רחף אחר יין אדום לקידוש, אמר לו אתה תבעיך אל תרא יין כי יתאדם, כלומר שלא תשגיח באדמימות שלו דמותר לקדש על יין לבן, וכן מוכח הלשון שלא השיב אלא דרך צחות וכו' ובירושלמי אמרו כי אדום מצוה לד' כוסות, ופירש הסור שאם הלבן יותר משובח מצוה יותר בלבן וכן נראה נכון. (גבורות ה' פ' מ"ח)

כתב הרמב"ם פרק ו' מהל' חמץ ומצה הל' ט', שתה ארבע כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ארבעה כוסות ולא יצא ידי חירות שתה ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת ידי חירות יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא עכ"ל. מקור דין זה הוא בפסחים דף ק"ח שתאן חי יצא אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת רב אמר ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא ע"כ. ובגירסת הר"ף שם גבי שתאן חי ידי ארבעה כוסות יצא וכו' וגבי

ס"ל והוא קאי אכולם יחד עכ"ל. הרי מבואר מדברי הגר"א דמאן דאית ליה דשתיית שנים מצטרפת גם בארבעה כוסות הדין כן. ושי"מ דס"ל להגר"א דא"צ לשתות בעצמו ד' כוסות, רק היין ככל הכוסות של ברכה דיכולים לתת גם לאחד לשתות ובלבד שתהיה שתיה מהכוס ולא עוד אלא לפי פירוש הגר"א אליבא דהתוס' דהך והוא דאשתי וכו' קאי אכולם יחד, א"כ הלא זה עיקר הדין הנאמר בדברי שמואל דהשקה מהם לבניו ולבני ביתו יצא דאין צריך לשתות בעצמו רק גם שתייתם מצטרפת (דבשלמא אם הך והוא דאשתי וכו' קאי על שתיתו לחוד, א"כ עיקר הדין דהשקה מהם לבניו ולבני ביתו יצא הוא דאף דגם הם שתו מהכוס ולא שתה הוא כל הכוס מכל מקום כל ששתה רובא יצא, אבל לפי הך פירושא דגם שתייתם מצטרפת לרובא דכסא, א"כ הרי אין מבואר כלל בדברי שמואל שלא היתה סאן שתיית כל הכוס, ומאי קאתי שמואל לאשמועינן דיצא, וכע"כ דזה גופא הוא דאתא לאשמועינן דאף שלא שתה בעצמו את הד' כוסות רק השקה מהם לבניו ולב"ב מכל מקום יצא ידי חובת ארבעה כוסות) וא"כ מבואר להדיא דעיקר המצוה של ד' כוסות היא הברכות שעל הכוסות, ושתייתם היא ככל שתיית כוס של ברכה דלא איכפת לן אם המבדך בעצמו שותה או אחר.

אולם נראה לי דדבר זה תלוי במחלוקת (ודברי הגר"א נאמרו רק לפי שיטת התוס' והרא"ש בעצמם שכתבו דיכולים להוציא גם אחרים בארבעה כוסות ולדידו בע"כ דעיקר המצוה של ד' כוסות הוא רק הברכות לחד).

דהנה כתוס' פסחים ק"ז כתבו דשיעורא דמלא לוגמיו באדם בינוני הוא רוב רביעית מדאמרינן לקמן והוא דאשתי רובא דכסא אלמא דרובא דכסא מלא לוגמיו הוא, וכן כתבו בדבריהם לקמן דף ק"ח דהא דקאמר הגמ' רובא דכסא היינו כמלא לוגמיו עיי"ש, ומבואר מזה דס"ל להתוס' דגם בארבעה כוסות עיקר שיעור השתיה מדינא הוא מלא לוגמיו כמו כוס של קידוש דמבואר בדף ק"ז דעיקר שיעור טעימתו כמלא לוגמיו והוא הדין בכל כוסות של ברכה.

אולם בהרמב"ם פרק ז' מהל' חמץ ומצה הל' ט' כתב וז"ל ואם שתה מכל כוס מהן רובא יצא, עכ"ל, ולא הזכיר כלל הכא שיעורא דמלא לוגמיו כמו גבי קידוש בפרק כ"ט מהל' שבת ה"ו. משמע מדבריו דרק קידוש הוא דהוי שיעור טעימתו מלא לוגמיו, אבל הני ארבעה כוסות בעינן דוקא רובא דכסא ולא מלא

לוגמיו וכן הוא שיטת הרמב"ן הובא בב"י ובשו"ע א"ח סי' תע"ב סי"ב דגם אם הכוס גדול ומחזיק כמה רביעיות צריך לשתות דוקא רוב הכוס, וכן כתב הר"ן בפרק ערבי פסחים להדיא לחלק בין קידוש לארבעה כוסות דגבי קידוש שיעור הטעימה מלא לוגמיו וגבי ד' כוסות בעינן דוקא רובא דכסא, והביאור בשיטות אלו דס"ל דרק גבי קידוש ושאר כוסות של ברכה דעיקר מלתייהו הוא הברכה שעל הכוס, אלא דדינא הוא דהמבדך צריך שיטעום בזה הוי שיעורא דמלא לוגמיו, דבהכי הוי טעימה, אבל גבי ארבעה כוסות דהמצוה היא שתיית הכוס, ע"כ צריך לשתותו כולו דוקא, ורק דברובא סגי משום דרובו ככולו, אבל שיעורא דמלא לוגמיו ל"ש הכא כלל, דזה שיעור הנאמר בטעימה ולא הכא דבעינן שתיית הכוס, ושוב מצאתי שכן כתוב בב"ת סי' תע"ב, וע"כ מבואר מהראשונים האלה דעיקר מצוה של ד' כוסות היא שתיית הכוסות ולא ברכות גרידא, ובאמת מבואר בן בלשון הרמב"ם פרק ז' הל' ז' שכתב וז"ל: וכל אחד ואחד וכו' חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין עכ"ל הרי דעיקר המצוה היא לשתות, אבל מדברי התוס' הסוברים דגם שיעור שתייתם של ארבעה כוסות הוא מלא לוגמיו כמו קידוש, מבואר דסוברים דד' כוסות שוין בעיקר דינן לכל כוסות של ברכה, והיינו כמו שהוכיח אאמ"ר הגאון זצ"ל בשיטתם שהקשו מקידוש לד' כוסות ריש ערבי פסחים.

ולפי זה מבואר דברי הגמ' לפי גירסת הרי"ף והרמב"ם גבי שתאן בבת אחת ידי חירות יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא, וגם להיפוך גבי שתאן חי ידי ארבעה כוסות יצא וידי חירות לא יצא, דבאמת תרתי מילי איתנהו בהמצוה של ארבעה כוסות, דהנה הרמב"ם כתב פ"ז מחר"מ הל' ו' וז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים וכו' ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית, לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ד' כוסות של יין אין פותחין לו מהם עכ"ל. הרי דזהו יסוד הנך תרתי מצות דהסיבה וד' כוסות בכדי שיראה עצמו דרך חירות כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים עתה, ועיקר הדבר שמחויב לראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים הוא מצוה מן התורה כמש"כ הרמב"ם דעל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית וכו'

שלשה שאכלו אמרו י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וצריך חי וכו', ור"ת פירש דחי דהתם ודינו מוזג ולא מוזג וכו' עכ"ל. ושמעין מדברי התוס' דגם לענין מזיגה לא נאמר שום דין מחודש בד' כוסות. רק הוא דין הגאמר בכל כוסות של ברכה דאין מברכין עליהן עד שיתן לתוכו מים, ויסוד הטעם בזה משום דבעינן מצוה מן המובחר כמבואר ברכות דף נ', והו' שהקשו מד' כוסות לברכת המזון, ולסאירה לישנא דגמ' לא משמע הכי דקאמר ידי חירות לא יצא, משמע דהוא דין מיוחד בד' כוסות. ושוב וראו לי בביתאור הגר"א לא"ח סי' רע"ב ס"ח שכתב כן דארבעה כוסות שאני משום חירות עיי"ש. וכפי הנראה מדברי התוס' דמפרשי דהא דקאמר הגמ' ידי חירות לא יצא לאו דהו' עיקר טעמא דמשו"ה בעינן מזיגה משום חירות, רק דר"ל דלא עביד מצוה מן המובחר, ומשום דאין חשיבות אלא בין מוזג וכמש"כ הרשב"ם בזה. והוא עצמו הדין האמור בכל כוס של ברכה, ועל כל פנים כל עצמו הוא דין רק של מצוה מן המובחר כמו בכל כוס של ברכה.

אולם בהרמב"ם פרק ז' מהל' חר"מ הל' ט' כתב ח"ל: ארבעה כוסות האלו צריך למוזג אותן כדי שתהיה שתיה עריבה הכל לפי היין ולפי דעת השותה עכ"ל. וכפי הנראה מלשונו, זה דין מסוים בהמצוה של ארבעה כוסות במצות שתייתן שתהיה שתיה עריבה, ועוד יותר נראה מדבריו דאין זה כלל דין בהחפצא של הכוס רק במעשה השתיה שתהיה שתיה עריבה דרך חירות, וכמבואר בדבריו דצריך לעשות המזיגה לפי דעת השותה לכל אחד ואחד לפי מה שהוא, והיינו משום דלאו משום חשיבות הכוס קאצינן עלה רק משום מעשה השתיה שתהיה דרך חירות, ובזה כל אחד בדידיה משערין. ולפי מה שכתבנו לעיל פלוגתא זו של הרמב"ם והתוס' מתבארת היטב, דלדעת התוס' עיקר המצוה של ד' כוסות מתקיימת רק בזה שהן נעשין כוס של ברכה, ומעשה השתיה היא ככל שתיית כוס של ברכה, ואין לה דינים מיוחדים כלל, ומשו"ה ס"ל דהא דבעינן מדינה, הוא זה משום דין מצוה מן המובחר האמור בכל כוס של ברכה והו' שהקשו מכוס של ברכת המזון דאין בארבעה כוסות דין מחודש בזה.

והרמב"ם דס"ל דיש בד' כוסות גם מצות שתיה, והו' העיקר דרך חירות שבוה, ומשו"ה ס"ל דנאמרו דינים בשתיה זו שתהיה שתיה עריבה ואל"ה לא מיקיימא בה דרך חירות הן הן דברי הגמ' דאם

אלא דחכמים תקנו בשביל זה הסיבה וארבעה כוסות דשניהם ענינם הוא דרך חירות וזהו עיקר מצותן. ומקור דבר זה הוא מדברי הגמ' פסחים דף ק"ט ודף קי"ז ארבע כסי תקינו רבנן דרך חירות, וז"ל דהו' יסוד התקנה המצוה של ד' כוסות בשביל שיהא דרך חירות, ולפי טעם זה הרי לסאורה פשיטא דהשתייה היא המצוה, דהו' הוא הדרך חירות לשתות ארבעה כוסות של יין.

אולם הרי זה לכל השיטות דהד' כוסות צריכין שיהיו כוסות של ברכה, כדאמרינן בדף קי"ז שם ארבעה כסי תקנו רבנן דרך חירות כל חד געביד ביה מצוה, ור"ל דאע"ג דעיקר התקנה של ד' כוסות הוא בשביל שיהיה דרך חירות, אבל כך היתה התקנה שיהיה כל אחד מהם כוס של ברכה ונעביד ביה מצוה, וז"ל זהו יסוד ודין דאם שתאן בבת אחת דאמרינן בגמ' ידי ארבעה כוסות לא יצא משום דלא שתאן בסדר הברכות, ועיין במגיד משנה בפ"ז מהל' חמץ ומצה דמפרש גם בדעת הרמב"ם כן דשתאן בבת אחת פירושו דשתה ארבעה כוסות חלוקין רק לא על הסדר, ובע"כ דגם זה מעיקר המצוה של ד' כוסות שיהיו ארבע כוסות של ברכה ותרתי נכללו בהך מצוה של ארבעה כוסות, חדא מצות שתיית ארבעה כוסות של יין שזהו עצם מעשה הדרך חירות, ושנית דין ארבעה כוסות של ברכה, שגם זהו מעיקר המצוה וכמו לדעת התוס', ולפיכך אמרו בגמ' דאם שתאן חי אף דלענין דין כוס של ברכה גם חי שפיר דמי, ויצא בהן ידי חובת ארבעה כוסות של ברכה, אבל מכל מקום ידי חירות לא יצא דלענין עיקר מצות השתיה שהיא משום דרך חירות בזה בעינן דוקא מוזג, ואם שתאן חי אין השתיה דרך חירות, שזו עיקר מצות השתיה של ד' כוסות כמו שהקאנו מהרמב"ם, ולפיכך אם שתאן בבת אחת הו' להיפוך שלא שתאן על הסדר הרי קיים מצות השתיה שהיא משום דרך חירות, ויצא ידי חירות, אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא שלא קיים ארבעה כוסות של ברכה, דתרתי מילי איתנייהו במצות ד' כוסות לדעת הרמב"ם, חדא מצות שתיית ד' כוסות של יין שיסוד ענינה הוא דרך חירות, ושנית דין חובת ארבעה הכוסות של ברכה, שעל זה הוא דקאמר הגמ' הבא ידי כוסות יצא או לא יצא.

והנה בתוס' על הא דאמר שתאן חי יצא כתבו ח"ל משמע דלכתחילה בעי מזיגה וכן בפרק שלשה שאכלו אמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים, וקשה דבפרק

שתאן חי נמי דיצא בהו ידי חובת ארבעה כוסות של ברכה. דלענין כוס של ברכה הרי המזיגה היא רק ענין של מצוה מן המובחר, אבל ידי חירות לא יצא, ר"ל מצות השתייה שהיא משום חירות וכמש"כ למעלה.

באופן הרמב"ם פליג על התוס' בתרתי, חדא בשתאן חי דלדעת התוס' קיים מצות ארבעה כוסות רק ולא עשה מצוה מן המובחר, ומדברי הרמב"ם משמע דמפרש דחסר לו כל קיום של דרך חירות שהוא מעצם מצות ד' כוסות, ושנית פליג בשתאן בבת אחת דלדעת התוס' לא קיים כלל מצות ד' כוסות ויצא רק שמחת ירט, ולדעת הרמב"ם קיים מצות השתייה שהיא משום דרך חירות, ורק דחסר לו ד' כוסות של ברכה, ושתי הפלוגות חדא נינהו.

והנה בשו"ע סי' תפ"ג פסק דאם אין לו יין ויכל לקחת גם חמר מדינה לארבעה כוסות עיי"ש בדברי הרמ"א ולכאורה היה אפשר לומר דאמרינן בפסחים דף ק"ז דגם חמר מדינה כשר להבדלה וממילא בכל כוסות של ברכה אותו הדין, אבל כל זה הוא רק לענין דין כוס של ברכה וגם חמר מדינה נקרא כוס, אבל בליל פסח דעיקר המצוה שתיית יין דרך חירות כמו שהבאנו מלשון הרמב"ם, בזה יש לומר דהמצוה היא יין דוקא, דלענין מצות השתייה לא משכחינן דחמר מדינה ידא נחשב כיון לענין זה רק לענין כוס של ברכה בלבד, והוי כאילו שתאן חי דאמרינן דידי ד' כוסות יצא וידי חירות לא יצא, והכי נמי בחמר מדינה דכוותיה, אולם באמת יש לומר דגם הרמ"א ס"ל כן אלא דהרי דברי הרמ"א קיימי אם אין לו יין, כמבאר להדיא בדבריו, ובאופן כזה הוא דקאמר חמר מדינה ויקיים עכ"פ מצות ד' כוסות של ברכה אף שלא יצא ידי חירות, כמו בין היא אבל אין הכי נמי דאם יוכל להשיג יין מחייב הוא לשנות ארבעה כוסות מיין דוקא שהיא דרך חירות, שזה מתקיים רק בין לבד וחמר מדינה לאו יין הוא לענין זה רק נחשב כוס של ברכה לבד וצ"ע בזה.

שוב מצאתי בתשובת הרא"ש כלל כ"ה שכתב כן להדיא דשתי חובות הם חובת יין וחובת ארבעה כוסות והא דאמרינן בגמ' והוא דשתי רובא דכסא הוא משום חובת יין אבל משום חובת ד' כוסות היה די גם בשתיית אחריים כמו בכל כוסות של ברכה עיי"ש בדבריו, הרי דמפרש בדברי הגמ' דידי יין יצא אין ר"ל שמחת ירט דא"כ לא היה שייך על זה

שיעורא דרובא דכסא, רק במצות ד' כוסות נכללו שני דברים חובת שתיית יין דעל זה בעינן שישתה הוא בעצמו רובא דכסא, וחובת ד' כוסות של ברכה שבוה דינא לענין טעימה כשאר כוסות של ברכה, ועיי"ש דמיתי ראייה מד' כוסות לכל כוסות של ברכה דגם בהו בעינן טעימת מלא לוגמיו כמו בקידוש עיי"ש בדבריו, והו להדיא כמה שכתבנו בדעת הרמב"ם ואין ביניהם רק חילוק בגרסאות דהרמב"ם גורס במקום ידי יין יצא ידי חירות יצא, ולמש"כ דברי הרמב"ם הכי מתפרשים דר"ל שתיית היין שזה עיקר מצותה משום דרך חירות, אבל בעיקר הדין תרומתו שוין דיש במצות ד' כוסות שני דברים חובת שתיית יין וחובת ד' כוסות של ברכה.

(חידושי מרן רי"ז הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז)

(אבל עצם קושית הגר"ח על התוס' שהביא הגר"ז בשמו כבר תמה על התוס' המתירל מפראג בספרו גבורות ה', והבאתי זה בשמו).

דף ק"ט ע"א

אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע, ובירושלמי (כאן סוף הלכה א') אצבעים על אצבעים ברום אצבעים חסר שתות כאשר יסד הקלירי באו ראית פ' שקלים על גובה חסר שתות מאצבעים, ורצה אני כי הירושלמי חשבונו באמה של ה' טפחים ומחשב אצבעים לפי אמה של ה' טפחים שכל אצבע חסר שתות מאצבע של אמה של ו' טפחים לפיכך הוסיף תלמוד שלנו ששה שתותין על חשבוננו כדי ליתן לכל אצבע שתות שיהו האצבעים לפי חשבון ו' טפחים באמה וכיצד שתות מאצבעים הם ב' שתותין, וחצי אצבע הוא קרוב לג' שתותין משהו פחות הרי ה' שתותין משהו פחות וחומש אצבע הוא משהו יותר משתות הרי ו' שתותין חלקם ותן לכל אצבע שתות ויהיו האצבעות לפי חשבון אמה של ו' טפחים ולקצר החשבון הירושלמי מחסר ב' שתותי אצבע וחצי אצבע וחומש אצבע שהוא אצבע של ו' שתותין ופחות שתות מו' אצבעות ומה שחומש יתר על שתות הוא פחותה לחצי אצבע שעל הו' האצבעים. (עיי' בפירוש על הראב"ן אכן שלמה מסביר וחשבון של הראב"ן בזה).